Izvađeno iz:
Rječnik biblijske teologije, Xavier Leon-Dufour, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,1993.

U rječniku se koriste biblijski citati (samo kratice iz pokoncilske Biblje u izdanju Kršćanske sadašnjosti).

Biblijski tekstovi preuzeti su iz internetskog izdanja Velike biblijske konkordancije:
http://www.intratext.com/IXT/SCR0002/_P1.HTM

Tekst iz rječnika je napisan **podebljanim ili masnim slovima.**

U rječniku i u Bibliji se koristi ime Jahve koje je ovdje zamijenjeno imenom Gospodin.

Anđeo se ukazuje Sari (Giovanni Battista Tiepolo, 1726-28)

(Post 21,1)
The Angel Appears to Sarah
Palazzo Patriarcale. Udine
https://www.artbible.info/art/large/468.html

SMIJEH

Ime Izak - "Smijeh" - prigoda je za varijaciju na temu koja se tu nadaje: ima li što složenije od smijeha? U Post 17,17; 18,12-15; 21,6... Pismo pokreće misao o dvjema stranama smijeha: o smijehu nevjere, ali smijehu koji se pred Božjom divotom može preobraziti u smijeh sretne zadivljenosti.

(Post 17,17)
(17) Abraham pade ničice pa se nasmija i reče u sebi: "Onome komu je stotinu godina, zar se može roditi dijete? Zar će Sara u devedesetoj rod rađati!"

(Post 18,12-15)
(12) Zato se u sebi Sara smijala i govorila: "Pošto sam uvenula, sad da spoznam nasladu? A još mi je i gospodar star!" (13) Onda Gospodin upita Abrahama: "A zašto se Sara smijala i govorila: 'Kako ću rod roditi ja starica?' (14) Zar je Gospodinu išta nemoguće? Navratit ću se k tebi kad isteče vrijeme trudnoće: Sara će imati sina." (15) Sara se napravi nevještom govoreći: "Nisam se smijala." Jer se prestrašila. Ali on reče: "Jesi, smijala si se!"

(Post 21,6...)
(6) Sara reče: "Dade mi Bog da se nasmijem, i tko god to čuje nasmijat će mi se." (7) Još doda: "Tko bi ikad rekao Abrahamu: djecu će ti Sara dojiti! Ipak sina mu rodih u starosti". (8) Dijete je raslo i bilo od sise odbijeno. A u dan u koji Izak bijaše od sise odbijen Abraham priredi veliku gozbu.

Nema sumnje da biblijski čovjek poznaje smijeh: u više nadahnutih izvještaja no što se pomišlja krije se krepka snaga komike. Ali taj smijeh nosi pečat oporosti Izraelčeva položaja i često ne ide dalje od note izazova, ruganja ili slavodobitnosti. Doista, kroz tekstove se više čuje smijeh bezumnika, to jest čovjeka koji stupa izvan istine, negoli smijeh pravednika.

1. *Smijeh bezumnika*. - To je nečisti smijeh (Sir 27,13) ili jednostavno - pretjerani smijeh (21,20), dok je smijeh mudraca obziran.

(Sir 27,13)
(13) Sablažnjiv je govor luđački i smijeh je njihov grešna razuzdanost.

(Sir 21,20)
(20) Luđak se smije punim grlom, a uman se čovjek tiho osmjehne.

Takav je napose smijeh podrugljivaca - a to je izraz sasvim određena značenja i označuje čovjeka koji se ne da popraviti (Ps 1,1; Izr 13,1; 15,12...), poučiti, koji ne prihvaća vjeru.

(Ps 1,1)
Blago čovjeku koji ne slijedi savjeta opakih, ne staje na putu grešničkom i ne sjeda u zbor podrugljivaca,

(Izr 13,1)
Mudar sin sluša naputak očev, a podsmjevač ne sluša ukora.

(Izr 15,12...)

(12) Podsmjevač ne ljubi onog tko ga kori: on se ne druži s mudrima. (13) Veselo srce razvedrava lice, a bol u srcu tjeskoba je duhu. (14) Razumno srce traži znanje, a bezumnička se usta bave ludošću.

Podrugljivac je suprotnost mudracu (Izr 9,12; 29,8):

(Izr 9,12)
(12) Ako si mudar, sebi si mudar; budeš li podsmjevač, sam ćeš snositi."

(Izr 29,8)
(8) Podsmjevači uzbunjuju grad, a mudri stišavaju srdžbu.

on se na Božju riječ odazivlje ruganjem (Jr 20,7 sl),

(Jr 20,7 sl)
(7) Ti me zavede, o Gospodine, i dadoh se zavesti, nadjačao si me i svladao me. A sada sam svima na podsmijeh iz dana u dan, svatko me ismijava. (8) Jer kad god progovorim, moram vikati, naviještati moram: "Nasilje! Propast!" Doista, riječ mi Gospodnja postade na ruglo i podsmijeh povazdan.

tako na primjer na Ezekijinu reformu (2 Ljet 30,10),

(2 Ljet 30,10)
(10) I tako su glasnici krenuli od grada do grada po Efrajimovoj i Manašeovoj zemlji pa do Zebuluna, a ljudi im se podsmijavali i rugali.

ili kasnije na navještaj uskrsnuća od mrtvih (Dj 17,32).

(Dj 17,32)
(32) Kad čuše "uskrsnuće od mrtvih", jedni se stadoše rugati, a drugi rekoše: "Još ćemo te o tom slušati!"

Najzad, na koncu vremena "izrugivači" će (2 Pt 3,3) dovoditi u sumnju obećanja. (Trebalo bi pisati 2 Pt 3,3 sl. - napomena Milan Kušnjačić).

(2 Pt 3,3 sl)
(3) Znajte ponajprije ovo: u posljednje će se dane pojaviti podrugljivi izrugivači; povoditi će se za svojim požudama (4) i pitati: "Što je s obećanjem njegova Dolaska? Jer i otkad Oci pomriješe, sve ostaje kao što bijaše od početka stvorenja."

Ruganje je onda gotovo isto što i odbijanje vjere. Ono je upereno i protiv pravednika, osobito ako trpi (Ps 22,8; 35,26; Tuž 3,14...),

(Ps 22,8)
(8) Koji me vode, podruguju se meni, razvlače usne, mašu glavom:

(Ps 35,26)
(26) Nek' se postide i posrame svi zajedno koji se nesreći mojoj raduju! Nek' se odjenu stidom i sramotom oni koji se podižu na me!

(Tuž 3,14...)
(14) Postao sam smiješan svome narodu, rugalica svakidašnja. (15) Gorčinom me hranio, pelinom me napajao. (16) Puštao me da zube kršim kamen grizući, zakapao me u pepeo.

ili protiv Izraela od strane naroda. Podrugljivci se čuju i na Kalvariji (Mk 15,29 sl; Lk 23,35 sl).

(Mk 15,29 sl)
(29) Prolaznici su ga pogrđivali mašući glavama: "Ej, ti, koji razvaljuješ Hram i sagradiš ga za tri dana, (30) spasi sam sebe, siđi s križa!" (31) Slično i glavari svećenički s pismoznancima rugajući se govorahu jedni drugima: "Druge je spasio, sebe ne može spasiti!

(Lk 23,35 sl)
(35) Stajao je ondje narod i *promatrao.* A *podrugivali se* i glavari govoreći: "Druge je spasio, neka spasi sam sebe ako je on Krist Božji, Izabranik!" (36) Izrugivali ga i vojnici, prilazili mu i nudili ga *octom* (37) govoreći: "Ako si ti kralj židovski, spasi sam sebe!"

2. *Smijeh vjernika*. - Propovjednik izjavljuje da je smijeh besmislen (Prop 2,2)

(Prop 2,2)
(2) O smijehu rekoh: "Ludost je"; o užitku: "Čemu valja?"

i očekuje još više suza (7,3),

(Prop 7,3)
(3) Bolji je jad nego smijeh, jer pod žalosnim licem srce je radosno.

ali priznaje da ima i "vremena smijeha" (3,4).

(Prop 3,4)
(4) Vrijeme plača i vrijeme smijeha; vrijeme tugovanja i vrijeme plesanja.

Vrijeme, naime, mijenja smisao, već prema osobama i vremenima. Kad dođe njegov dan, pravednik će se smijati bezbožniku (Ps 52,8)

(Ps 52,8)
(8) Pravednici će gledati s užasom i njemu se smijati:

kao što se Bog ruga podrugljivcima (Ps 2,4; Izr 3,34).

(Ps 2,4)
(4) Smije se onaj što na nebu stoluje, Gospod im se podruguje.

(Izr 3,34)
(34) S podsmjevačima on se podsmijeva, a poniznima dariva milost.

Ismijavanje je jedno od oružja i protiv lažnih bogova, oružje kojega se laća Ilija na Karmelu (1 Kr 18,27)

(1 Kr 18,27)

(27) U podne im se Ilija naruga i reče: "Glasnije vičite, jer on je bog; zauzet je, ili ima posla, ili je na putu; možda spava, pa ga treba probuditi!"

i Knjiga Baruhova (Bar 6).

(Bar 6)
#6 Prijepis poslanice koju je poslao Jeremija sužnjima koje je kralj Babilonaca uskoro imao odvesti u Babilon da im saopći preporuke što mu ih je povjerio Bog. Zbog grijeha što ste ih pred Bogom počinili, Nabukodonozor, kralj Babilonaca, odvest će vas kao sužnje u Babilon. (2) Kada stignete u Babilon, ostat ćete ondje mnogo godina i za dugo vrijeme, do sedmog naraštaja, a potom ću vas odande u miru izvesti. (3) A u Babilonu vidjet ćete bogove - srebrne, zlatne i drvene - koji se nose na leđima i koji neznabošcima strah zadaju. (4) Čuvajte se! Ne povodite se za tuđim narodima i nemojte da vas pred tim bogovima strah obuzme (5) kad opazite pred njima i za njima mnoštvo koje im se klanja. Recite u srcu: "Tebi se, Gospode, jedinomu treba klanjati." (6) Jer s vama je moj anđeo - njemu ste životom svojim odgovorni. (7) Jezik im je izgladio umjetnik, drugi su ih obložili zlatom i srebrom: obmana su i govoriti ne mogu. (8) Kao za gizdavu djevojku, uzimaju zlato i prave krune za glave svojih bogova. (9) A dogodi se te svećenici potkradaju sa svojih bogova zlato i srebro i troše ga za sebe; daruju ga čak i bludnicama u bludilištima. Ukrašuju ih haljinama kao ljude - (10) te bogove, srebrne, zlatne i drvene, no oni se od hrđe i crvotoči obraniti ne mogu (11) usprkos grimizu kojim ih odijevaju. Potrebno im je čistiti lica od hramske prašine koja napada na njih. (12) Jedan drži žezlo kao poglavar pokrajine, ali nikog tko bi ga uvrijedio ne može pogubiti; (13) drugi u desnici drži mač i sjekiru, ali se ne može obraniti ni od rata ni od razbojnika. (14) Po tom jasno slijedi: to bogovi nisu - njih se, dakle, ne bojte! (15) Kao što posuda kojom se čovjek služi postaje beskorisnom kada se razbije, tako je i s njihovim bogovima koji su postavljeni u hramovima. (16) Oči su im pune prašine što je dižu noge onih koji ulaze. (17) I kao što su na sve strane zatvorena vrata onome koji se ogriješio o kralja te ima biti pogubljen, tako svećenici utvrđuju hramove ovih bogova vratima, bravama i zasunima, bojeći se da ih razbojnici ne opljačkaju. (18) Užižu im svjetiljke u mnogo većem broju negoli sebi samima, ali nijedne od njih bogovi ne mogu vidjeti. (19) Nalik su na grede hrama: srce im iznutra, kažu, crvi rastaču - crvi koji gmižu iz zemlje te rastaču njih i njihove haljine. (20) Oni i ne osjećaju da im je lice pocrnjelo od dima što se diže u hramu. (21) Na njihova tijela i glave dolijeću šišmiši, lastavice i druge ptice; a ima i mačaka. (22) Po tim ćete znacima prepoznati da to bogovi nisu - njih se, dakle, ne bojte! (23) Ne očiste li im naslagu sa zlata kojim su obloženi za ukras, sami ga neće osvjetlati. Nisu ni osjećali dok su ih salijevali. (24) Kupovali su ih za najvišu cijenu, a nema u njima životnoga daha. (25) Bez nogu su, pa ih na ramenima nose i tad pokazuju svoje ruglo ljudima; stide ih se i oni koji im služe, (26) jer padne li koji bog na zemlju, oni ga moraju podići; usprave li ih, oni se sami od sebe neće pomaći; ako se nagnu, ne mogu se uspraviti. (27) Kao mrtvacima darove im prinose. Svećenici im njihovi tada odnose žrtve da izvuku korist prodajući ih. Isto tako i njihove žene prigrabe po dio, ne dijeleći ništa siromasima i nemoćnima. Njihovih se žrtava dotiču žene u čišćenju, a i porodilje. (28) Po tom dobro znate: to bogovi nisu - ništa ih se ne bojte! (29) Ta kako biste ih mogli zvati bogovima? Tima srebrnim, zlatnim i drvenim bogovima žrtve prinose žene. (30) U njihovim hramovima svećenici sjede poderanih haljina, obrijane glave i brade, ne pokrivajući glave; (31) tule i viču pred svojim bogovima, kao na mrtvačkim gozbama. (32) Svećenici im skidaju haljine te njima odijevaju svoje žene i djecu. (33) Učine li im kakvo dobro ili zlo, oni to ne mogu uzvratiti; (34) niti mogu koga učiniti kraljem ili ga svrgnuti; niti mogu dati bogatstvo ili novac. Učini li im tko zavjet pa ga ne održi, oni ga ne mogu prisiliti da za to odgovara. (35) Oni ne mogu čovjeka spasiti od smrti niti slabijeg osloboditi od jačeg; (36) ne mogu slijepcu vratiti vid niti izbaviti čovjeka iz nevolje; (37) ne mogu se smilovati udovici niti učiniti dobro siroti. (38) Nalik su na kamenje iz planine, ti bogovi obloženi zlatom i srebrom. Oni koji ih štuju stidjet će se! (39) Kako se, dakle, mogu smatrati ili nazivati bogovima! (40) I sami ih Kaldejci obeščašćuju; jer videći nijema čovjeka koji ne može

govoriti, oni ga dovode Belu i traže da čovjek progovori, kao da bi ga bog mogao čuti; (41) i nesposobni su promisliti o tome i ostaviti te bogove, toliko su lišeni razbora! (42) Žene opasane užetom sjede na putovima i pale kad od maslinovih ljusaka; (43) kada koju od njih snubi prolaznik da mu se poda, ona se ruga svojoj susjedi što je nisu zapazili kao nju i što joj uže nije prekinuto. (44) Sve što se događa u blizini tih bogova prijevara je; kako ih, dakle, mogu smatrati ili nazivati bogovima! (45) Načiniše ih drvodjelje i zlatari, i nisu drugo doli tvorevina njihova. (46) Njihovi izrađivači ne žive dugo; kako bi njihove rukotvorine bile bogovi? (47) Jer svojim će potomcima ostaviti samo obmanu i sramotu. (48) Ako ljude pogodi rat ili nevolja, svećenici se među sobom savjetuju gdje da se s njima sakriju; (49) kako ne uvidjeti da to nisu bogovi kad ni sami sebe ne mogu izbaviti od rata i od nevolja? (50) Po svemu tomu znat će se: ti drveni idoli, obloženi zlatom ili srebrom, samo su prijevara! Svima, narodima i kraljevima, bit će jasno: nisu to bogovi, nego su djela ruku ljudskih: nikakva Božjeg udjela u njima nema! (51) Kome, dakle, neće biti jasno: to bogovi nisu? (52) Ta ne mogu oni postaviti kralja u nekoj zemlji niti dati kišu ljudima; (53) ne mogu presuditi u svojim poslovima niti izbaviti potlačenog; nemoćni su oni poput vrana između neba i zemlje. (54) Neka padne vatra na hram tih drvenih bogova obloženih zlatom ili srebrom, njihovi će svećenici pobjeći i spasiti se, dok će oni ondje izgorjeti kao grede. (55) Oni se ne mogu opirati ni kralju ni neprijatelju. (56) Kako onda pomisliti ili povjerovati da su to bogovi? (57) Ti drveni bogovi obloženi srebrom i zlatom ne mogu se obraniti ni od kradljivaca ni od razbojnika: kako su ovi jači od njih, opljačkat će im zlato i srebro i otići s haljinama u koje su odjeveni; oni su nesposobni sebi samima pomoći. (58) Zato je bolje biti kralj koji dokazuje svoju hrabrost, ili u kući korisna posuda kojom se vlasnik služi nego lažni bogovi; bolja su i vrata u kući koja čuvaju ono što je u njoj nego lažni bogovi; i drveni stup u kakvoj palači bolji je nego lažni bogovi. (59) Sunce, mjesec i zvijezde, dok sjaju da izvrše službu, poslušni su. (60) Milina je vidjeti i munju kada sijevne. A vjetar donosi dah svoj zemlji, (61) i oblaci, kada im Gospod zapovjedi da oblete svu zemlju, odmah izvrše nalog Božji. Vatra, poslana odozgo da sažeže gore i šume, izvršava što joj je naloženo. (62) Sa svim ovim ti se bogovi ni ljepotom ni snagom usporediti ne mogu. (63) Zato se ne može misliti ni reći da su to bogovi, jer nisu sposobni kazniti niti učiniti dobra ljudima. (64) Kada, dakle, znate da to bogovi nisu, njih se ne bojte! (65) Oni ne mogu ni prokleti ni blagosloviti kraljeva; (66) niti mogu narodima pokazati znamenja na nebu; oni ne sjaju kao sunce niti svijetle kao mjesec. (67) Zvijeri su od njih bolje; pobjeći one mogu u skrovište i sebi pomoći. (68) Nikako nam, dakle, nije jasno da su to bogovi; stoga ih se ne bojte! (69) Kao ptičje strašilo u nečuvanu polju lubenica, takvi su njihovi drveni bogovi obloženi zlatom i srebrom. (70) Jednako su slični glogovu grmu u vrtu na koji sjeda svaka ptica ili mrtvacu bačenu u mrak - ti drveni bogovi obloženi zlatom i srebrom. (71) Po grimizu i crvenilu što na njima trune prepoznat ćete da to nisu bogovi. Napokon i sami budu izjedeni te postanu na sramotu zemlji. (72) Koliko je bolji pravednik koji nema **kumira**; sramota je daleko od njega!

Makabejci su mučenici puni sarkazma protiv progonitelja (2 Mak 7,39).

(2 Mak 7,39)
(39) Sav izvan sebe, kralj se na ovoga razbjesnio još i više nego na druge: napose je gorko osjećao tu porugu.

No, pravednikov se smijeh može odvojiti od polemike i biti izraz Bogom obdarene duše (Ps 35,27; 126,2; Job 8,21)

(Ps 35,27)
(27) Nek' radosno kliču kojima je pravo moje na srcu i nek' svagda govore: "Velik je Gospodin! Milo mu je spasenje sluge njegova!"

(Ps 126,2)
(2) Usta nam bjehu puna smijeha, a jezik klicanja. Među poganima tad se govorilo: "Velika im djela Gospodin učini!"

(Job 8,21)
(21) Smijeh će ti opet ispuniti usta, s usana će odjeknuti klicanje.

ili duše pune pouzdanja, poput žene jake koja "se smije danu budućem" (Izr 31,25).

(Izr 31,25)
(25) Odjevena je snagom i dostojanstvom, pa se smije danu budućem.

Isus je rekao da stanoviti smijeh, smijeh onih koji su zadovoljni sadašnjim vremenom (Lk 6,25; usp Jak 4,9), neće potrajati,

(Lk 6,25)
(25) Jao vama koji ste sada siti: gladovat ćete! Jao vama koji se sada smijete: jadikovat ćete i plakati!

(Jak 4,9)
(9) Zakukajte, protužite, proplačite! Smijeh vaš nek se u plač obrati i radost u žalost!

no, zato je onima koji plaču obećao smijeh konačne radosti (Lk 6,21).

(Lk 6,21)
(21) Blago vama koji sada gladujete: vi ćete se nasititi! Blago vama koji sada plačete: vi ćete se smijati!

Takav završni smijeh odgovarat će savršeno čistom smijehu Mudrosti koja se od postanka svijeta igra (riječju "igrati se" prevodi se ista riječ kao i riječju "smijati se": Izr 8,30 sl) pred Bogom i među ljudima.

(Izr 8,30 sl)
(30) bila sam kraj njega, kao graditeljica, bila u radosti, iz dana u dan, igrajući pred njim sve vrijeme: (31) igrala sam po tlu njegove zemlje, i moja su radost djeca čovjekova.

- sastavio Milan Kušnjačić, 17. listopada 2023.